

International Medieval Meeting Lleida (25th-28th June 2018)¹

Zvláštní období, v němž vychází toto číslo časopisu *Historie – Otázky – Problémy*, snad opravňuje zamyslet se s dvouletým zpožděním nad velkoryse pojatým mezinárodním kongresem v Lleidě. Z pochopitelných důvodů zatím není jisté, zda se toto setkání vůbec bude moci konat v červnu příštího roku, případně v jaké podobě.

Kongres badatelů věnujících se středověku v rámci rozmanitých oborů organizuje vědecká skupina nazvaná Consolidated Medieval Studies Research Group (Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals „Espai, Poder i Cultura“),² v překladu snad „Skupina stabilizující středověká studia — prostor, moc a kultura“, jež vznikla roku 2000, je podporována katalánskou vládou a dočkala se i mnoha mezinárodních ocenění. Do skupiny, jejíž duší je známý španělský medievista prof. Flocel Sabaté (zabývá se zejména pojetím královské moci ve středověku, dějinami Katalánska a hrabství Balaguer; autor této zprávy se s ním podílel na mezinárodním projektu Cuius Regio, jehož spoluřešitelem byla i Filozofická fakulta Univerzity Karlovy), patří odborníci zkoumající umění, jazyk, literaturu a hudbu ve středověku, „čistí“ historikové, archeologové, archiváři atd. z rozmanitých evropských i zámořských univerzit. Společné badatelské osy tvoří právě prostor, moc a kultura jako klíč pro pochopení středověké společnosti, s důrazem na shromažďování pramenů, archeologický výzkum, textové analýzy a primární výzkum uměleckých předmětů.

Medievistická setkání se v Lleidě konají vždy v posledním červnovém týdnu již od roku 2011, jejich organizační výbor se skládá zejména z badatelů z románských zemí, ale též z Německa, Velké Británie, Japonska, Kanady či Spojených států amerických. Vždy jsou tematicky vymezena — tak úplně první jednání se věnovalo paměti ve středověku, středověkým krizím, archeologii středověkého města či „hlasům posvátna“ (*sacred voices*) v židovských textech, kongres roku 2017 potom citům a pocitům ve středověku. V rámci setkání probíhají paralelní sekce většího i menšího rozsahu, větší veřejné přednášky, prezentovány jsou nejnovější publikace či nové technologie v humanitních vědách. Představováno je též kulturní dědictví a nezapomíná se ani na laickou veřejnost. Kulisy a zázemí kongresům tvoří místní univerzita — která mu očividně poskytuje plnou podporu — a město, jehož středověké jádro je zčásti dochováno: vévodí mu ostatně středověký hrad a majestátní katedrála.

Obsah setkání roku 2018 určovala tři průřezová témata: historiografický přístup k emocím ve středověku, koheze multietnických společností od 6. do 16. století (seksi přihlásil prof. Przemysław Wiszewski z vratislavské univerzity a přispěl k ní i autor této zprávy) a konečně specifický oddíl „Umění a liturgie v Katalánsku ve středověku“, uspořádaný na počest životního jubilea katalánského badatele dr. Francesca Fitého.

Vzhledem k rozsahu kongresu, kde často probíhaly i čtyři sekce paralelně, zmíním jen některé momenty a vystoupení, jež snad mohou být zajímavá i pro českého

1 Tato práce vznikla díky podpoře projektu *Kreativita a adaptabilita jako předpoklad úspěchu Evropy v propojeném světě*, reg. č.: CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734, financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj.

2 Informace přebírám z webových prezentací univerzity v Lleidě, zejména <http://www.medieval.udl.cat/en/> [náhled 26. 10. 2020].

čtenáře. Velkou slavnostní přednáškou *The Bodily Turn: New Directions in the History of Emotions* otevřela jednání Barbara H. Rosenwein (Loyola University Chicago). Problematiku uchopila spíše z hlediska lingvistického a též psychologizujícího. Zamyslela se nad rozdílem mezi city a emocemi ve středověku i nad odlišnostmi tradice románské a anglosaské, větší pozornost potom věnovala roli těla při vyjadřování emocí. Ze středověkých pramenů doporučila studovat příručky o emocích, různé soubory rad a doporučení, ale také korespondenci. Piotr S. Górecki (University of California, Riverside) se zaměřil v další velké přednášce obecně na mezietnickou koexistenci ve středověké společnosti, pochopitelně sledovatelnou především v případech konfliktů. Upozornil na rozmanitá chápání mnohoetничnosti, jež ale nemusí být nutně konfliktní, a místo pojmu *multiethnicity* navrhl užívat pojmu *interethnicity*.

Z následujících jednotlivých sekcí zmíním úvodní zasedání věnované *multiethnicity*, zejména příspěvek již zmiňovaného P. Wiszewského, který se zaměřil na soužití více etnik na hranicích mezi Svatou říší římskou, Českou korunou a Polskem, přirozeně tedy na území Dolního Slezska. Sledoval, jak se toto soužití odráží v pramenech církevní provenience a v právní terminologii (prameny například zmiňují, že „staré“ polské právo bylo neznámé pro Němce...). Zejména z narativních textů lze přitom vyčíst mnoho i o vzájemném nazírání různých etnik a o pohledu na údajně zastaralé Polsko v té době. Wiszewski konstatoval, že mnohoetnicnost může, ale nemusí vést ke konfliktům, a že ji ovlivňují situační faktory, stejně jako konstruování etnicity zvnějšku i samotnými aktéry. Historiografickému přístupu k emocím ve středověku se věnoval trojlístek badatelů z Pyrenejského poloostrova: Israel Sanmartín (Universidad de Santiago de Compostela) ukázal možnosti, jak může historie emocí přispět k pochopení středověké eschatologie, Miriam Fernández Pérez (Universidad de Cantabria) se zaměřila na „zvrácenou lásku“ a její pojetí v církevních synodech pozdního středověku a raného novověku, José Manuel Simões (Universidade de Évora) představil pojetí emocí v knihách genealogií ze 14. století (*Livros de Linhagens*).

Téma koheze v multietnických společnostech znovu zaznělo v příspěvku Luigiho Andrey Berta (Western Michigan University), který se zaměřil na příklad středověké Itálie. Marija Karbić (Croatian Institute of History) přesvědčivě vylíčila multietnický charakter městských osídlení středověké Slavonie — regionu v okolí Záhřebu. V této oblasti očividně etnická rozmanitost nebyla na překážku — mísili se tu „Latini“, tj. Italové především z Benátek a Florencie, Němci i Slované a Maďari, přičemž etnická rozdílnost byla obvykle posilována i rozdílným sociálním a právním statutem. V některých městech byly městské rady až čtyřjazyčné, se snahou zachovat paritu mezi jednotlivými etniky. Docházelo i k sňatkům mezi rozmanitými skupinami a spolupráci. Nada Zečević (Royal Holloway University of London) srovnala pohled na přistěhovalce v Neapolském a v Uherském království v 15.–18. století, různé stereotypní obrazy a pověsti, které s nimi byly spojovány a které byly motivovány často nábožensky.

Také úvahy o prolínání etnické a náboženské identity, jež dobře známe i z prostředí České koruny středověku a raného novověku (odvážil bych se tvrdit, že náboženská komponenta byla v době předmoderní mnohokrát silnější než národnostní), zazněly mnohokrát v rámci různých příspěvků tohoto kongresu. Mariá Filomena Lopes de Barros (Universidade de Évora) charakterizovala etnickou rozmanitost

středověkého Portugalska, s oporou v obecných církevních kánonech i královských privilegích. I zde se národnostní identita prolíná s náboženskou, když portugalské kortesy žádaly například roku 1361 od krále fyzické oddělení od muslimů a židů, s odkazem na „skandály a zhnusení, jež zažívali křesťané žijící pohromadě s těmito náboženskými skupinami“. Přesto byly hranice mezi etniky často nejasné, což se projevovalo mimo jiné při uzavírání manželství, ale i při sexuálních kontaktech mimo manželství. Ukazovaly to rovněž stále znovu opakované zákazy a naopak výjimky například pro křesťanskou ženu, která směla chodit do maurské a židovské čtvrti a prodávat tam olivový olej (1469). Paola Pinto Costa (Universidade do Porto) se na základě normativních pramenů věnovala postojům vůči etnickým minoritám v rámci rytířských řádů. Zdá se, že například templáři byli v souhrnu rytířských řádů poněkud tolerantnější, v zásadě ale převládal spíše zákaz styků s nevěřícími, který mohl například vést i ke ztrátě privilegií člena řádu. Ovšem alespoň normativní proklamace těchto řádů zároveň varovaly před krveprolitím praktikovaným vůči odlišným. Rozdíly potom můžeme pozorovat i v přístupech různých království na Pyrenejském poloostrově. Costa se zaměřila i na předepsaný etnický (či náboženský?) původ u adeptů přijetí do rytířských řádů. Dániel Bagi (univerzita Pécs/Pětikostelí) analyzoval zobrazení etnických poměrů v narativních pramenech z uherského prostoru v 11.–13. století. Kronikářská vyprávění jsou často úplně fiktivní, jde o původ šlechtických rodin, o to, komu bude patřit země, již předkové konkrétních šlechticů dobyli krví a potem. Zaznívaly tu též otázky identity, ale i právního postavení různých etnik (díla Simona Kézy a Mistra P.). Autor tohoto příspěvku se zamýšlel nad vztahy náboženství a etnicity v zemích Koruny české na přelomu středověku a raného novověku; Jurgita Šiaučiuinaitė-Verbickienė (univerzita ve Vilniusu) potom sledovala recepci západno- a středoevropských modelů koexistence etnicky pestré společnosti ve velkoknížectví litevském, zejména na příkladech privilegií pro židy.

Alespoň ty části kongresu, jež jsem byl s to sledovat, probíhaly ve velmi přátelské atmosféře. Organizátorům se podařilo propojit badatele z velmi rozmanitých kulturních oblastí a představit jim také kulturní bohatství specifického regionu severního Katalánska, který má se soužitím různých etnik prastarou zkušenost. Rozvíjela se často zajímavá diskuse, byť ta se vzhledem k veliké rozmanitosti představených témat mohla týkat spíše konceptů a hledání společného jazyka. Je škoda, že sami hostitelé, katalánští badatelé, většinou své přednášky i diskuse vedli v katalánštině, bez tlumočení, takže sledovat jejich myšlenky bylo dost obtížné. Paralelní sekce věnované velmi teoreticky vnímanému sledování emocí ve středověku a konkrétněji postavené multietnicitě se ukázaly jako velmi zajímavé a obohacující. Je ovšem otázka, zda vždy pomůže lepšímu pochopení problematiky často snad až příliš zdůrazňovaná teoretická složka. Osobně se domnívám, že někdy na středověk stále příliš přenášíme své pohledy, své „škatulky“. Nesmírně cenné je ale uvědomit si — jakkoli to zní banálně — kulturní rozdíly, ale i podobná řešení soužití etnicky pestrých měst a regionů.

Nebýval jsem příznivcem tak velkých setkání, spíše jsem preferoval komornější, sevřenější vědecká jednání. I zde se však podařilo navázat zajímavé kontakty a otevřít si obzory, kulturní i badatelské, které internetové platformy nahradí jen zčásti.